

Krónika – válogatás a levéltári élet híreiből

2018. június 19-én egy Miskolc és Borsod-Abaúj-Zemplén megye tudományos életét alapvetően meghatározó néhai házaspár – *Dobrossy István volt levéltárigazgató, történész és Fügedi Márta etnográfus*, a Herman Ottó Múzeum egykori igazgatóhelyettese – *hagyatéka* került az **MNL Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárának** őrzésébe. A több mint háromszáz doboznyi iratanyagot tartalmazó hagyaték e két tudós személyiség kutatómunkájának a gyümölcse, amely számos – még nem publikált – kuriózumot is tartalmaz.

Június 22–27. között, idén 28. alkalommal rendezték meg a *szlovén–magyar ifjúsági levéltári kutatótábor*. A még dr. Gyimesy Endre nyugalmazott levéltár-igazgató által kezdeményezett rendezvényen hat magyarországi és hat szlovéniai középiskolás diák vehetett részt, akik magyar oldalon Rédics, míg Szlovéniában Bogojina (Bagonya) községben kutattak régi dokumentumok, fényképek és kiadványok után. A tábort az idei évben a **MNL Zala Megyei Levéltára** és a **Maribori Területi Levéltár** szervezte a **MNL Vas Megyei Levéltára** részvételével. A diákok a fellelt dokumentumokat a levéltárosok segítségével értelmezték, s ezeken keresztül ismerkedtek a korabeli történeti eseményekkel, a helyi családok mindennapjaival, a határvidék változásaival. A tábort az előkerült iratokból összeállított kiállítás zárta.

Júliusban elhunyt *Hörömpő Zsolt* nyugalmazott segédlevéltáros, **Vác Város Levéltára** egykori munkatársa.

Július 5-én elhunyt *dr. Szabó Erzsébet* nyugalmazott főlevéltáros. Dr. Szabó Erzsébet 1943-ban Bánhidán született. 1966-ban a Pécsi Tanárképző Főiskolán magyar–történelem–orosz szakon végzett. 1970-ben az ELTE Bölcsészettudományi Karán a történelem kiegészítő szakot végezte el, 1981-ben ugyanitt védte meg bölcsészdoktori értekezését. 1982-ig pedagógusként dolgozott, majd átkerült az *Új Magyar Központi Levéltár* kötelékébe. 1984-től a **Magyar Országos Levéltár** nemzetközi referenseként folytatta munkáját. 2001. évi nyugdíjazásáig a gazdasági vállalatok referense, majd az információs iroda munkatársa volt.

Július 11-én került sor a *Kik vagyunk? – Magyarországi nemzetiségek* címet viselő nagyszabású kiállítás megnyitására a MNL Országos Levéltárában, amely a magyarországi nemzetiségeket, sorsuk és példájuk tükrén keresztül pedig a magyar nemzetet hivatott bemutatni. A kiállítás főhajtás a nemzetiségek előtt, hiszen a magyar történelem évszázadai során sokan jöttek hívásra, sokan hívatlanul, érkeztek barátként és ellenségként is, de itt élnek velünk együtt a Kárpát-medencében. Az együttélés dokumentumait bemutató tárlat egyúttal egy őszinte szembenézés is, hiszen a többségi nemzet sem mindig tekintett saját értékeként a nemzetiségekre. A kiállítás megnyitóját a Mátyás-templomban a Szentegyházi Gyermekfilharmónia koncertje zárta. Műsorukat – a levéltár kiállítására reflektálva – nagyrészt a magyarországi nemzetiségek zenei hagyatékából válogatták.

Velünk élő emlékezők címmel indított új sorozatot a nyár folyamán a MNL Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára. A koncepció értelmében Miskolc város és a megye sokat tapasztalt legidősebb korosztályát szólítják meg, akik egy-egy beszélgetés keretében osztják meg személyes emlékeiket az érdeklődőkkel. A rendezvénysorozat az oral history műfaján keresztül kívánja bemutatni a múltat, remekül kiegészítve a levéltárban őrzött gazdag iratanyagot, segítve ezzel is az újabb történelmi kutatásokat, valamint esetlegesen új történelmi perspektívák megismerését.

Auschwitz-Birkenau minden harmadik áldozata magyar állampolgárként halt meg. A holokauszt során a nácik több mint félmillió magyar zsidót öltek meg. Közülük legalább százezren gyermekek voltak, többségüknek még a nevét sem ismerjük. Nem tudjuk, hogy hol, mikor és milyen körülmények között haltak meg. Ezért a Saul fia című film alkotói a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltárral együttműködve a nyár folyamán elindították a *Saul Gyermekei Emlékprogramot*. A program célja, hogy összegyűjtse a holokauszt során megölt magyar állampolgárságú gyermekáldozatok nevét és méltóképpen megörökítse sorsukat az európai és a nemzeti emlékezet számára. A Saul Gyermekei Emlékprogram különösen is építeni kíván a széles nyilvánosság bevonására. Hosszú évek szisztematikus munkájával szeretnék összegyűjteni, rendszerezni a túlélők és leszármazottaik személyes történeteit, tárgyi emlékeit. Fő célkitűzésük, hogy a legfontosabb eredmények 2024-re, a magyarországi holokauszt 80. évfordulójára elérhetővé váljanak.

Augusztus 1-jei hatállyal *Boross Istvánt* nevezték ki a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára igazgatójává. Boross István 1969-ben született Székesfehérváron. A szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának

történelem–latin nyelv és irodalom szakán diplomázott 1993-ban. 1997-ben lett a Veszprém Megyei Levéltár munkatársa. 2003 óta különböző vezetői beosztásokban dolgozott, elsősorban a levéltári iratanyag belső feldolgozó munkáját irányította. 2015 májusa és 2017 májusa között megbízott igazgatóként már vezette a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltárát. Mostani megbízása öt esztendőre szól.

Augusztus 10-én, életének 51. esztendejében elhunyt a MNL Veszprém Megyei Levéltárának karbantartója, *Kálazi István*.

Budapest Főváros Levéltára a Magyar Kapucinus Delegáció adományának köszönhetően 2018. augusztus 30-án magánszemélyektől megvásárolta a rend mintegy 500 tételből álló – döntően a *budai kapucinus rendház 17–20. századi dokumentumaiból* származó – iratanyag töredékét. A német, latin és magyar nyelvű iratok vélhetően a kapucinus rend 1950-es feloszlását követően kerülhettek el a rendházból, s napjainkig lappangtak egy Bács-Kiskun megyei kis település családi házában. Az így megvásárolt iratok között mind Budapest, mind a kapucinus rend magyarországi működésének történetéhez pótolhatatlan történeti forrásokat sikerült megmenteni a történettudomány számára.

Szeptember 6-án rendezett *Erőgyűjtés és újrakezdés* címmel egyháztörténeti konferenciát a **Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár**, amely elsősorban az egyházmegye 17. századi múltjának bemutatását tűzte ki célul. A rendezvény keretei között mutatták be az intézmény két új kiadványát is. A *Folyamatosság és változás – Egyházszervezet és hitélet a veszprémi püspökség területén a 16–17. században* címet viselő kötet az egyházmegye 16. századra vonatkozó eseményeiről szóló tavalyi konferencia előadásainak írott változatát tartalmazza, míg a „*Püspök urat is őrizetbe veszem*” című *forráskiadvány* a veszprémi egyházmegye II. világháborús veszteségeinek dokumentumait mutatja be.

A **zentai Történelmi Levéltár** munkatársai **Budapest Főváros Levéltára** szakembereinek segítségével végezték el legértékesebb dokumentumaik, a 17–20. századi adomány- és kiváltságlevelek gyűjteményéhez tartozó iratok restaurálását, az *Értékeink megmentése – XVII–XX. századi adomány- és kiváltságlevelek restaurálása* elnevezésű *projekt* keretei között. A folytatásban az anyag digitalizálására is sor kerül, s az elkészült másolatokból kiállítás készül.

Az Üllői úti evangélikus épülettömbből felújítás miatt kiköltöztetett **Evangélikus Országos Levéltár új kutatóterme** szeptember 17-e óta fogadja ismét az érdeklődőket. Az állomány legfontosabb iratanyagait is visszaköltöztették, ám a dokumentumok túlnyomó többsége továbbra is ideiglenes helyén, a BFL Teve utcai épületében található és kutatható.

Az Európai Unió 2016-ban elfogadott új általános adatvédelmi rendelete – *GDPR* – kétéves türelmi időt követően május 25-én lépett életbe. Az előírások természetesen a levéltárak gyakorlatát is meghatározó módon érintik, éppen ezért vált különösen fontossá, hogy az új előírásokat minél szélesebb körben ismertessék meg a szakma képviselőivel. Erre nyújtott kiváló lehetőséget szeptember 20-án az **Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)** által megrendezett *nemzetközi workshop*, amelynek előadásai nemcsak általában foglalkoztak az adatvédelem kérdéseivel, valamint a rendelet magyarországi adaptációjával, hanem nemzetközi előadók bevonásával betekintést nyújtottak más országok adatvédelmi gyakorlatába is.

A tavalyi sikeres rendezvényt követően 2018. szeptember 24-én került sor az **MNL Országos Levéltára Mentés eredetiben** című konferenciájának második alkalmára. Csonka Laura az MNL Országos Levéltárának tapasztalatairól számolt be a levéltárpedagógiai foglalkozások és a restaurátorok együttműködéséről tartott előadásában. P. Holl Adrien a Budapest Főváros Levéltárának a határontúli intézményeknek adott segítségnyújtást mutatta be, különös tekintettel az ott időnként megtapasztalt mostoha körülményekre. Az őt követő Nemes L. Ágnes egy barcelonai tanulmányúton szerzett tapasztalatait ismertette, amelyek segíthetik a későbbi pecsétrestaurálási munkákat. Mijatovics Zorka a Petőfi Irodalmi Múzeum tevékenysége kapcsán elsősorban arra tért ki, hogy miként változtak meg a műtárgyfogyasztási szokások, és ez milyen hatással van magukra a műtárgyakra. Tóth Zsuzsanna az Országos Széchenyi Könyvtárban őrzött Corvinákkal kapcsolatos restauratori kihívásokat, és az eredeti kéziratok elkészítésének módját mutatta be. Hozzá kapcsolódott Vilcsek Andrea, aki a Corvinák kötédszzeit vizsgálta. Peller Tamás a Petőfi Irodalmi Múzeum példáján keresztül mutatta be az állományvédelem lehetőségeit. Szlabey Dorottya a kéziratban fennmaradt térképek digitalizálásának kihívásairól beszélt. Őt Darabos Edit követte, aki a tervrajzok egy speciális csoportjának restaurálásáról tartott előadást. A napot végül Miklós Marcell zárta, aki egy konkrét tárgy restaurálása kapcsán felmerült kérdést járt körül.

Október 2-án az ÁBTL és a Ludwig Boltzmann Institut für Kriegsfolgenforschung közösen rendezett nemzetközi konferenciát Budapesten, amelynek témáját a magyar hírszerző szervek ausztriai tevékenységének bemutatását célzó közös kutatás első eredményeinek bemutatása szolgáltatta. Az 1950-es évek elejétől kezdődően a magyar hírszerzés különösen aktívnak bizonyult Ausztriában. Tevékenységük során elsősorban információkat gyűjtöttek a nyugati országokról, ám emellett kémelhárító tevékenységet is folytattak. Munkájuk megismerésére korábban elsősorban a nyugati források nyújtottak lehetőséget. A közös kutatás célja – a rendelkezésre álló ÁBTL anyagok feltárásán keresztül – új megközelítési lehetőségek biztosítása a téma kutatói számára.

2018. október 16–18. között immáron hatodik alkalommal rendezte meg Budapest Főváros Levéltára *Egy a múltunk – őrizzük egy azonképp a jövőnek!* címmel az egyházi és határon túli magyar levéltárosok mesterkurzusát, amelyen délvidéki, kárpátaljai, felvidéki, erdélyi, valamint magyarországi egyházi levéltárak 34 dolgozója vett részt. A háromnapos képzés során közös előadásokon és műhelymunka jellegű workshopokon ismerkedtek a résztvevők az intézmény működésével: hogyan tartja számon, gyűjti, őrzi, dolgozza fel az illetékességi körébe tartozó szervek által termelt iratokat, azokat hogyan restaurálja és konzerválja, milyen módszerekkel válogatja és gyűjti az értékes magániratokat és végül, hogyan bocsátja az itt őrzött iratanyagot a kutatók és az ügyfelek rendelkezésére, valamint hogyan próbálja integrálni az iskolai oktatásba a levéltár-pedagógiát. Az esemény évről-évre a hasznos információk átadásán túl a szakmai kapcsolatok minél szorosabb kiépülését is elősegíti és szolgálja.

Ötven esztendeje, 1968-ban történt meg a Nógrád megyei levéltári iratok visszaköltöztetése Salgótarjánba, a volt bányakórház épületébe. A fenti jubileumi eseményre épült az MNL Nógrád Megyei Levéltára október 18-án megtartott levéltári napja. A rendezvény keretében bemutatták a jubileum tiszteletére összeállított *50 év dokumentumokban, képekben* címet viselő kiadványt, amely az elmúlt fél évszázad legfontosabb, az intézményre vonatkozó eseményeit foglalja össze.

Az elmúlt időszakban több egyházi levéltárban is komoly erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy minél szélesebb körben, az interneten keresztül is kutathatóvá váljanak az egyes felekezetek gyűlekezeteinek anyakönyvei. A Pécsi Egyházmegye Levéltára augusztusban adott arról hírt további tizenkét plébánia anyagának nyilvánossá tétele kapcsán, hogy befejeződött az egyházmegye összes anyakönyvének digitalizálása. Ezzel párhuzamosan az elmúlt hónapokban a Veszprémi Főegyház-

megyei Levéltár is igen aktívnak mutatkozott ezen a területen. Legutóbb november elején került sor feltöltésre, amelynek nyomán újabb tizenegy plébánia anyaga vált hozzáférhetővé.

A Magyar Nemzeti Levéltár és a Nemzeti Emlékezet Bizottsága *Párt–Állam–Párt* címmel önálló *internetes felületet* hozott létre, amelyen megtalálhatóak az egykori állampártok: a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) és a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) megyei, járási, valamint városi pártfunkcionáriusainak karrierútjára vonatkozó legfontosabb adatok. A projekt nyilvános bemutatójára október 17-én került sor. Az adatbázist Tóth Judit főlevéltáros ismertette. A Párt–Állam–Párt honlap a történeti segédtudományok szakszavával élve archontológia, azaz tisztségviselői névtár. Háromezer ember adatai mellett 1500 testület és szervezeti egység került bele. A projekt megvalósulása 47 levéltáros közös munkáját dicséri. A strukturált keresési lehetőségek bemutatása mellett szó esett arról is, hogy a jövőben milyen bővítésekre kerülhet sor (községi párttitkárok, illetve az állami vállalatok és gazdaságok világát meghatározó személyek adatai).

2018. november 9-én került megrendezésre a *Budapest az I. világháborúban - A Budapest Időgép új fejlesztései. A Tisza-, Károlyi-, Szamuely-, Héjjas-, Rákosi és más perek az interneten* címet viselő sajtótájékoztató **Budapest Főváros Levéltárában**. A legújabb fejlesztéseket dr. Sipos András főosztályvezető mutatta be és hangsúlyozta, hogy az a Time Machine FET Flagship projekt részeként is az élen jár, ahogy ez az idei „Time Machine” konferencián is kiderült. Az új fejlesztéseknek köszönhetően elkészült az 1916. évi rekonstruált várostérkép, amelyet beillesztettek a térinformatikai rendszerbe. Megvalósult az 1916. évi Budapesti Cím- és Lakjegyzékből a ház- és telekjegyzék, valamint ipari, kereskedelmi és intézményi címtári adatok adatbázisba szervezése és megjelenítése, kereshetővé tétele a térképen, ezenkívül a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által támogatott adatfelvitel továbbfejlesztéseként az 1914–1918. évi közjegyzői okiratokra vonatkozó adatok elérhetővé tétele az Időgép térképein navigálva, ilyen módon összekapcsolva az adott ingatlanokat érintő más szöveges és képi forrásokkal.

Megjelent a *Felsőoktatástörténeti kiadványok. Újsorozat* című sorozatunk legújabb, 17. kötete Szögi László munkája, *A szatmárnémeti római katolikus bölcsészeti líceum és a püspöki szeminárium hallgatói 1804–1852* címmel. A kötetben a Szatmárnémetiben működött bölcsészeti líceum és római katolikus Egyházmegyei Szeminárium több mint kétezer hallgatójának személyi és tanulmányi adatai találhatóak meg.

November 14-én került sor az **MNL Csongrád Megyei Levéltára új makói épületegyüttesének ünnepélyes átadására**. A levéltárban, amelyet az egykori polgármesteri villa épületéből alakítottak ki, 1850 ifm dokumentum őrzi a város múltját, köztük a legrégebbi az 1682-ben keletkezett, földesúri igénnyel jelentkezett Balogh Miklós csanádi püspöknek címzett királyi kamarai válaszlevél. A jövőben Makó és a környező 16 település iratanyaga mellett az egykori Csanád vármegye dokumentumait is az új épületegyüttesben helyezik majd el.

A Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága 2018-ra *Mátyás király emlék-évet* hirdetett. Ennek kapcsán hozták létre a **MNL Országos Levéltárának** munkatársai a *Merre járt Mátyás király?* nevet viselő *internetes applikációt*. Az alkalmazást november 19-én mutatta be a nagyközönségnek Rácz György főigazgató-helyettes és Szatucsek Zoltán igazgató (MNL Nemzetközi Kapcsolatok és Európai Unió Projekt Igazgatósága). A fejlesztés népszerű formában mutatja be Mátyás király és második felesége, Aragóniai Beatrix királyné utazásainak állomásait, a legszigorúbb tudományos feltételeknek megfelelően. Az alkalmazás lehetőségeit három területen igyekeznek kamatoztatni. Egyrészt a fiatalok számára játékos formában szeretnék megjeleníteni azokat a helyszíneket, amelyeket az uralkodó a történelmi források szerint biztosan felkeresett. Másrészt szélesebb körben is ismertté kívánják tenni Mátyás utazási útvonalát. Végül fontos, hogy az adatok – ahol ez a források tükrében szükségesnek mutatkozik – korrigálják az álruhás király mondákban rögzített utazási helyszíneit.

Világi Dávid

Tisztelt Olvasóink!

Szerkesztőségünk egy állandó **mottót keres** a Levéltári Szemle számára, amelyet lapunk belső címlapján szerepeltethetne. Ötleiteket 2019. február végéig várjuk a Levéltári Szemle e-mail címére. A beérkezett javaslatok közül szerkesztőségünk választja ki, hogy melyik lesz lapunk mottója. A beküldő jutalma: egy egyéves Arcanum Digitális Tudománytár hozzáférés, valamint értékes könyvcsomag.